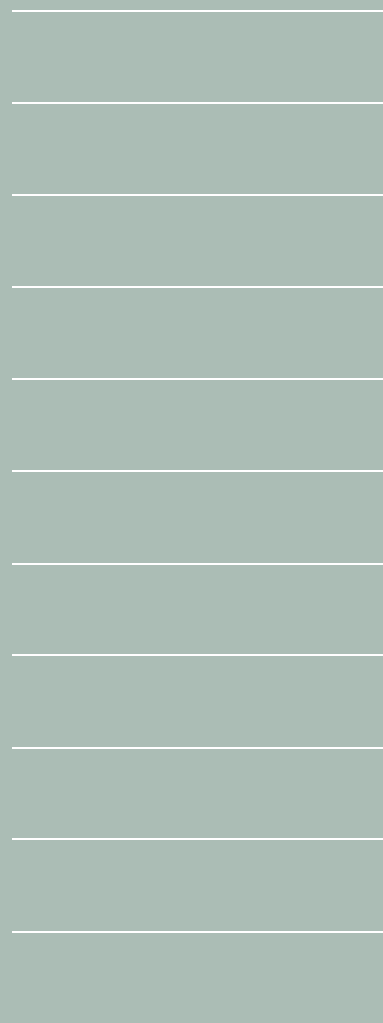

LIETUVOS BANKAS
EURO SISTEMA

APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI APŽVALGA

2018

APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ
LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI
APŽVALGA
2018 / 1

Apžvalgą parengė Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnyba.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

© Lietuvos bankas, 2018

APKLAUSOS TIKSLAI, SUDARYMO METODAI IR PRINCIPAI

Lietuvos bankas, siekdamas įvertinti Lietuvos finansų įstaigų požiūrį į galimus iššūkius tvariai finansų sistemos raidai, atlieka apklausą dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai. Apklausa atliekama du kartus per metus (gegužės ir lapkričio mėn.). Bankai, draudimo ir lizingo bendrovės, investicijų valdymo įmonės ir kitos finansų įstaigos įvertina svarbiausių rizikų Lietuvos finansų sistemai šaltinius, nepalankių įvykių pasireiškimo tikimybę ir galimą jų poveikį šalies finansų sistemai per artimiausius 6 mėn.

Šioje apklausoje dalyvavo 29 respondentai, iš jų – 9 Lietuvoje veikiantys bankai, 8 draudimo bendrovės ir 12 kitų finansų įstaigų (lizingo bendrovių, finansų maklerio įmonių, valdymo įmonių, kredito unijų ir vartojimo kreditų įstaigų). Į apklausos klausimus atsakė vadovaujamas pareigas einantys finansų įstaigų atstovai. Apibendrinant nuomones ir skaičiuojant vieną ar kitą atsakymo variantą pasirinkusių finansų įstaigų dalį, visų įstaigų atsakymai buvo traktuojami vienodai, nepaisant įstaigos užimamos rinkos dalies. Ši apklausa yra savanoriška, respondentai gali pasirinkti, į kuriuos klausimus atsakyti.

APKLAUSOS REZULTATŲ APŽVALGA

Apklaustų finansų įstaigų vertinimu, kibernetinių nusikaltimų rizika šalies finansų sistemai yra svarbiausia jau pusantrų metų (žr. 1 ir 2 lentelę). Per 2018 m. pirmąjį pusmetį šios rizikos svarba iš esmės nekito ir, bankų bei draudimo įmonių vertinimu, ši rizika išliko svarbiausia Lietuvos finansų sistemai (kitos finansų įstaigos svarbiausią riziką siejo su disbalansais Skandinavijos šalyse; žr. 1 pav.). Kibernetinių nusikaltimų rizikos pasireiškimo tikimybė, kaip ir galima įtaka finansų sistemai, anot apklaustųjų, yra didžiausia, o galimybės ją mažinti – vienos mažiausių. Per pastarąjį pusmetį, kaip rodytų apklaustųjų atsakymai, keturios finansų įstaigos iš 29 apklaustų susidūrė su kibernetinių nusikaltimų keliamo rizika, o viena jų dėl to patyrė nuostolių (žr. 2 pav.). Per pusmetį padidėjo šios rizikos svarba tarp bankų, jie kartu nurodė ir sumenkusias kibernetinių nusikaltimų rizikos mažinimo galimybes.

Pastaruosius dvejus metus netvarios nekilnojamojo turto kainų raidos ar disbalansų nekilnojamojo turto rinkoje rizika taip pat yra viena iš svarbiausių rizikų Lietuvos finansų sistemai. Vis dėlto, pasak apklausos dalyvių, šios rizikos svarba per pastarąjį pusmetį šiek tiek sumenko (žr. 2 lentelę), o galimybės šią riziką mažinti buvo vertinamos palyginti prastai. Bankai išsiskyrė didesniu galimo neigiamo rizikos poveikio vertinimu, palyginti su kitomis finansų įstaigomis. Galimybę mažinti su netvaria nekilnojamojo turto rinkos raida susijusią riziką apklausti finansų rinkos dalyviai vertino kaip vidutinę.

2018 m. pirmąjį pusmetį kaip trečią svarbiausią riziką Lietuvos finansų sistemai respondentai įvardijo staigų rizikos priedų padidėjimą pasaulio finansų rinkose. Palyginti su 2017 m. antruoju pusmečiu, analizuojamu laikotarpiu šios rizikos svarbos vertinimas beveik nepakito (žr. 2 lentelę). Visos finansų įstaigos šią riziką vertino panašiai, o daugiausia jos svarbos vertinimas per pusmetį padidėjo tarp bankų.

Rizika, susijusi su disbalansais Skandinavijos šalyse ir galimu užkratu Lietuvos finansų sistemai, tebėra reikšminga, tačiau per pusmetį šios rizikos svarba sumažėjo. Disbalansus Skandinavijos šalyse ir galimą užkratą Lietuvos finansų sistemai svarbiausiais laikė kitos finansų įstaigos (lizingo bendrovės, finansų maklerio įmonės, valdymo įmonės; žr. 1 pav.). Jos šią riziką vertino kaip galinčią turėti didžiausią įtaką finansų sistemai, o jos pasireiškimo tikimybė buvo viena iš didžiausių, palyginti su kitomis nurodytomis rizikomis.

Kitų rizikų, kurių šaltiniai yra Lietuvos rinkoje, svarba padidėjo. Pvz., tarp vidinių rizikų per 2018 m. pirmąjį pusmetį daugiausia išaugo namų ūkių finansinės būklės pablogėjimo keliamo grėsmė. Didžiausią svarbą namų ūkių finansinės būklės pablogėjimui ar netvariai kredito raidai teikė draudimo įmonės. Dažniausiai kaip sau svarbią riziką apklausti finansų rinkos dalyviai 2018 m. pirmąjį pusmetį minėjo ne finansų įmonių finansinės būklės pablogėjimo riziką (žr. 3 pav.).

Kitų rizikų, kurių šaltinį galima sieti ne tiek su Lietuvos rinka, svarba iš esmės nesikeitė. Finansų rinkos dalyviai daugiau svarbos 2018 m. pirmąjį pusmetį teikė su Lietuvos eksporto kritimu susijusioms rizikoms. Kaip šiek tiek mažiau svarbios buvo nurodytos geopolitinės įtampos galimo padidėjimo ar Europos valstybių skolos tvarumo rizikos. Galimas Europos bankų sektoriaus pelningumo sumažėjimas tarp minėtų rizikų buvo vertinamas nuosaikiais.

Didelį neigiamą poveikį finansų sistemai galinčio turėti įvykio tikimybė, anot apklaustųjų, iš esmės nesikeitė. 2017 m. antrąjį pusmetį reikšminga dalis respondentų didelį neigiamą poveikį finansų sistemai galinčio turėti įvykio tikimybę vertino kaip sumažėjusią, 2018 m. pirmąjį pusmetį ženkliai padaugėjo respondentų, kurie tokio įvykio tikimybę vertino kaip nepakitusią (žr. 4 pav.). Labiausiai tikėtinais didelio poveikio įvykiais apklaustos finansų įstaigos laikė disbalansų Skandinavijos šalyse koregavimąsi, makroekonominį nestabilumą Lietuvoje ir susijusiose rinkose bei žemas palūkanų normas.

Apklaustų finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygis per pusmetį šiek tiek sumažėjo. Daugiausia apklaustų finansų įstaigų (55,2 %) teigė prisiimančios greičiau mažą negu didelę ar mažą riziką, o dešimtdalis nurodė, kad prisiima greičiau didelę negu mažą riziką (žr. 5 pav.). Prieš pusmetį vykusios apklausos metu nė viena finansų įstaiga nenurodė prisiimanti greičiau didelę negu mažą riziką. Bankai savo pačių prisiimamos rizikos lygį vertino nuosaikiau nei rinkos, o draudimo ir kitų finansų rinkos dalyvių vertinimai buvo priešingi (žr. 6 pav.).

PAGRINDINĖS LENTELĖS IR PAVEIKSLAI

1 lentelė. Labiausiai tikėtina ir svarbiausia finansų sistemai tebėra kibernetinių nusikaltimų rizika

Rizikų šalies finansų sistemai vertinimas

Rizikos	Svarba	Tiki- mybė	Gali- mas povei- kis	Gali- mybės mažinti
I. Kibernetinių nusikaltimų rizika	3,1	3,1	3,0	3,3
II. Netvari nekilnojamojo turto kainų raida ar disbalansai nekilnojamojo turto rinkoje	2,7	2,6	2,9	3,3
III. Staigus rizikos priedų padidėjimas pasaulio finansų rinkose	2,7	2,5	2,9	2,0
IV. Disbalansai Skandinavijos šalyse ir galimas užkratas Lietuvos finansų sistemai	2,7	2,4	2,9	2,1
V. Lietuvos eksporto kritimas dėl pagrindinių prekybos partnerių ekonomikos sulėtėjimo	2,5	2,2	3,0	2,0
VI. Įmonių finansinės būklės pablogėjimas	2,4	2,0	3,0	2,6
VII. Europos valstybių skolų tvarumo pablogėjimas ir galimas užkratas Lietuvos finansų sistemai	2,3	1,9	2,9	2,2
VIII. Netvari kredito raida ar disbalansai kredito rinkoje	2,3	1,9	2,8	3,2
IX. Namų ūkių finansinės būklės pablogėjimas	2,3	1,9	2,8	2,6
X. Geopolitinė įtampa ir jos pasekmės Lietuvos finansų sistemai	2,3	2,0	2,6	1,8
XI. Lietuvos finansų įstaigų pelningumo sumažėjimas ilgu mažų palūkanų normų laikotarpiu	2,3	2,1	2,4	2,6
XII. Europos bankų sektoriaus problemos ir galimas užkratas Lietuvos finansų sistemai	2,2	1,9	2,6	1,8

Pastabas: rizikos svarba vertinama kaip tikimybės ir galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis; **tikimybė**: 1 – maža, 2 – mažesnė negu vidutinė, 3 – vidutinė, 4 – didesnė negu vidutinė, 5 – didelė. **Galimas poveikis**: 1 – mažas, 2 – mažesnis negu vidutinis, 3 – vidutinis, 4 – didesnis negu vidutinis, 5 – didelis. **Galimybės mažinti riziką**: 1 – didelės, 2 – didesnės negu vidutinės, 3 – vidutinės, 4 – mažesnės negu vidutinės, 5 – mažos. Rizikos sugrupuotos pagal svarbą.

2 lentelė. Pustrečių metų iš eilės didėjusi netvarios nekilnojamojo turto rinkos raidos keliami rizika atslūgo

Rizikų svarbos finansų sistemai kaita

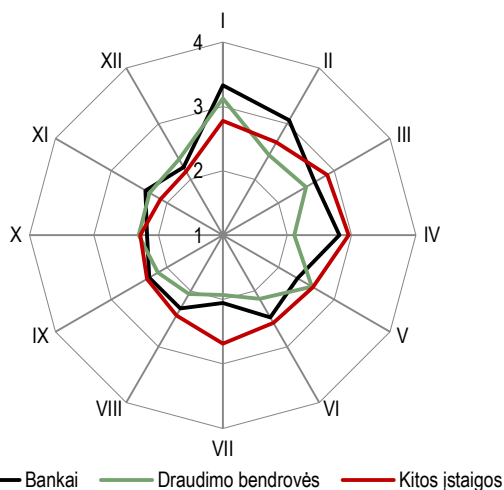
Rizikos	2015 m. II pusm.	2016 m. I pusm.	2016 m. II pusm.	2017 m. I pusm.	2017 m. II pusm.	2018 m. I pusm.
I.	2,7	2,8	2,6	3,0	3,1	3,1
II.	2,3	2,5	2,7	2,8	2,9	2,7
III.	2,9	2,6	2,8	2,8	2,7	2,7
IV.		2,4	2,7	2,5	2,8	2,7
V.	2,8	2,7	2,6	2,3	2,5	2,5
VI.	2,5	2,3	2,6	2,2	2,6	2,4
VII.	2,7	2,5	2,6	2,4	2,3	2,3
VIII.	2,4	2,2	2,2	2,1	2,3	2,3
IX.	2,3	2,2	2,4	2,2	2,3	2,3
X.	3,1	3,1	2,7	2,3	2,5	2,3
XI.	3,0	3,4	2,8	2,6	2,5	2,3
XII.			2,5	2,4	2,3	2,2

Pastabas: rizikos svarba vertinama kaip tikimybės ir galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis. Rizikų numeravimas atitinka 1 lentelėje išvardytus rizikos šaltinius. Rizikų svarbos lygis žymimas šiomis spalvomis:

■ mažos svarbos ■ vidutinės svarbos ■ didelės svarbos

1 pav. Bankai ir draudimo įmonės kibernetinių nusikaltimų riziką vertino kaip svarbiausią

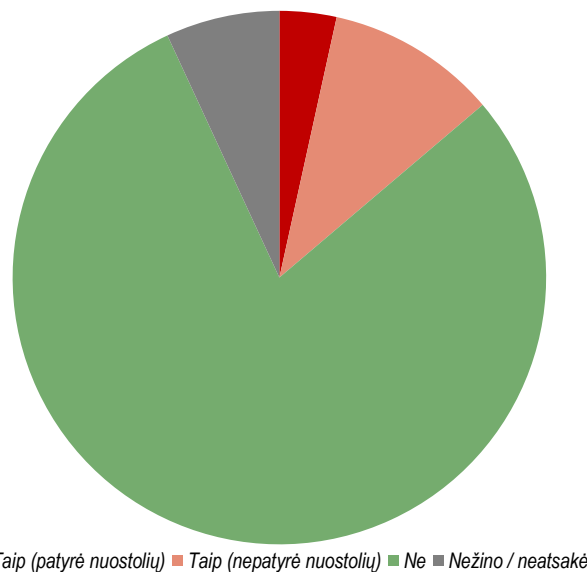
Rizikų svarba pagal finansų įstaigų sektorius

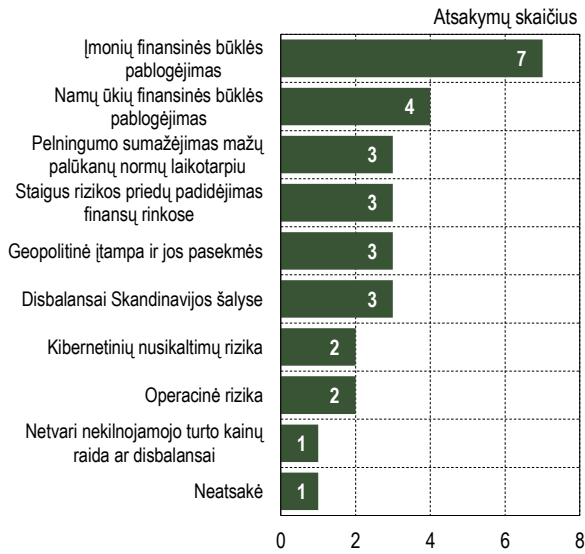
Pastabas: rizikų numeravimas atitinka 1 lentelėje išvardytus rizikos šaltinius; rizikos svarba skaičiuojama kaip rizikos tikimybės ir jos galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis.

2 pav. Per 2018 m. pirmąjį pusmetį keturios finansų sektoriaus įmonės susidūrė su kibernetiniais nusikaltimais, o viena jų dėl to patyrė nuostolių

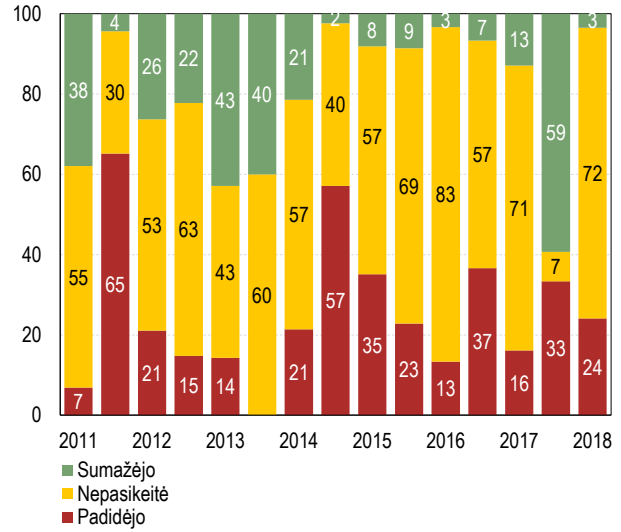
Su kibernetiniais nusikaltimais susidūrusios finansų įstaigos

3 pav. Daugiausia įstaigų kaip sau svarbiausią riziką nurodė įmonių finansinės būklės pablogėjimą
Svarbiausios atsakiusiai finansų įstaigai rizikos vertinimas

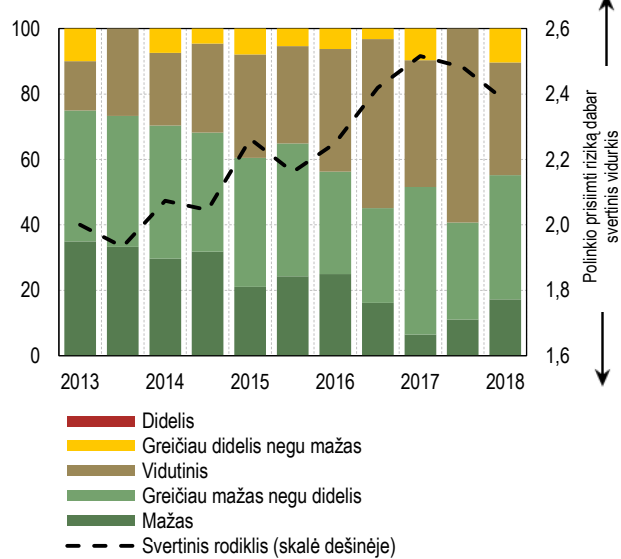

4 pav. Beveik trys ketvirtadaliai įstaigų didelį poveikį galinčio turėti įvykio tikimybę vertino kaip nepakitusia
Tikimybės, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, pokytis per praėjusius 6 mėn. Proc.

5 pav. Daugiau negu pusės finansų įstaigų polinkis prisiimti riziką yra greičiau mažas arba mažas

Finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygis (apklausos atlikimo metu), vertinant savo įstaigą

Pastaba: svertinis rodiklis apskaičiuojamas polinkiui prisiimti riziką suteikiant skaitines reikšmes nuo 1 iki 5 (kur 1 atitinka mažą, o 5 – didelį polinkį prisiimti riziką) ir joms priskiriant svorius pagal pasirinkusių kiekvieną atsakymo variantą dalį.

6 pav. Dauguma respondentų savo norą prisiimti riziką vertino kaip mažesnę, palyginti su rinka, kurioje veikia

Finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygis (apklausos atlikimo metu), vertinant savo ir kitas įstaigas

